

Marie-Dominique Philippe, *Pielgrzymowanie filozoficzne. List do przyjaciela*, tłum. K. Kaczmarczyk, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2003, ss. 271.

W starożytnej kulturze europejskiej wypracowano model kształcenia, wedle którego człowiek nakierowany był na osiągnięcie mądrości. Taką ideę wychowania człowieka realizowano jeszcze przez wiele stuleci. Jednakże w czasach współczesnych osiąganie mądrości przestało już być celem szczególnych zabiegów w procesie edukacji. Obecnie większym zainteresowaniem niż mądrość cieszy się wiedza, szczególnie ta, o charakterze praktycznym, służąca coraz bardziej skutecznemu panowaniu nad światem przyrody, zapewniająca postęp techniczny i zaspokajanie ludzkich potrzeb w zakresie życia na coraz wyższym poziomie materialnym. Marie-Dominique Philippe dostrzega zjawisko marginalizacji mądrości we współczesnej kulturze, przestrzega przed jego negatywnymi skutkami i proponuje metodę przezwycięzenia tego problemu. Proponuje czytelnikowi, który zechce uczynić jego książkę przedmiotem studium, wziąć udział w „pielgrzymowaniu filozoficznym”. „Pielgrzymowanie filozoficzne”, jak każde inne pielgrzymowanie, jest nakierowane na wzniosły cel. W tym wypadku chodzi o osiągnięcie mądrości, o odkrycie prawdy o świecie, a przede wszystkim o człowieka. Tytuł książki nie jest przypadkowy, albowiem odzwierciedla jej układ, który jest tak pomyślany, by prowadzić myśl czytelnika do głębszego zrozumienia świata i siebie samego. Tego rodzaju poszukiwanie mądrości nie jest w istocie czymś nowym, wiedzie ono czytelnika starym traktem wytyczonym przez Arystotelesa i św. Tomasza, ale ostatnimi czasy niemal zupełnie zapomnianym. Kto chciałby jednak osiągnąć komplementarne rozumienie siebie i świata, ten odnajdzie i przemierzy ów zapomniany trakt, czytając książkę *Pielgrzymowanie filozoficzne*.

W książce można wyróżnić dwie najważniejsze części (nie jest to podział wynikający ze spisu treści, ale ze względu na etapy „filozoficznego pielgrzymowania”). W pierwszej części autor podejmuje analizę trzech najważniejszych – jego zdaniem – rodzajów doświadczenia ludzkiego życia, na których opiera się filozofia człowieka: doświadczenie pracy, doświadczenie miłości-przyjaźni, doświadczenie współpracy.

Doświadczenie pracy, czyli przekształcania materii, towarzyszy człowiekowi od dzieciństwa i już wtedy jest przezeń nabywane podczas zabawy, choć w sposób nieświadomiony. W kontekście pracy, tworzenia w zakresie sztuki i wytwarzania przedmiotów użytecznych wyłania się rozróżnienie na materię i formę, a więc na takie czynniki, dzięki którym coś jest z czegoś i jest tym, czym jest (czymś oryginalnym). Autor zwraca uwagę na to, że praca o tyle doskonali człowieka, o ile wieńczy ją dzieło. Jeżeli człowiek jest traktowany instrumentalnie jako jedno z wielu ogniw taśmowego procesu produkcji, wówczas jego praca traci wymiar doskonalący. Doświadczenie miłości przyjaźni, zdaniem Marie-Dominique Philippe, pozwala odkryć drugiego człowieka jako osobiste dobro zdolne mnie udoskonalić. Analiza tego typu doświadczenia pozwala wyodrębnić różne rodzaje miłości, a także pozwala odkryć wymagania właściwe ludzkiemu działaniu, postępowaniu moralnemu. Ostatnim spośród wymienionych przez autora doświadczeń jest doświadczenie współpracy. Dotyczy ono wspólnotowego przedsięwzięcia, które ma na celu osiągnięcie jakiegoś wspólnego dobra. Analiza tego doświadczenia odsłania złożone mechanizmy działania wspólnotowego i ukazuje rodzaje osiąganych tą drogą dóbr wspólnych.

Doświadczenia pracy, miłości przyjaźni oraz współpracy pełnią rolę punktów wyjścia refleksji filozoficznej o charakterze praktycznym. Rezultaty tej refleksji nie stanowią jeszcze pełnego filozoficznego ujęcia człowieka i świata. Stąd autor wprowadza czytelnika do drugiego etapu „filozoficznego pielgrzymowania”, opartego na głębszym metafizycznym fundamencie. Analiza doświadczenia pracy ujawniła przemienność bytu i jego wewnętrzne złożenie. Refleksja metafizyczna przeprowadzona przez Marie-Dominique Philippe wyjaśnia czytelnikowi strukturę bytu, jego dynamizm, a więc wszelkiego rodzaju zmiany, ruch, jakiemu podlega byt. Porusza także zagadnienie celowości, miejsca i czasu. Refleksja nad miłością przyjaźni również inicjuje głębszą problematykę, a miano-

wicie zagadnienie żyjącego podmiotu miłości wraz z jego różnymi czynnościami życiowymi. Człowiek jest bowiem taką istotą żyjącą, która porusza się, odżywia, oddycha, widzi, słyszy, odczuwa smaki i zapachy, poznaje, myśli, kocha. Wszystkie czynności, jakie wylania z siebie człowiek, tworzą trzy poziomy życia: wegetatywny, zmysłowy i duchowy. Analiza naszych różnorodnych ludzkich działań skłania nas do uznania, że jesteśmy wyposażeni w jakieś źródło, z którego wszystkie one wypływają. Tym jedynym i niepowtarzalnym źródłem życia, które od wewnątrz organizuje sobie ciało na potrzeby bytu ludzkiego, jest dusza rozumna.

„Pielgrzymowanie filozoficzne” nie kończy się jednak w tym momencie, lecz trwa nadal i wiedzie czytelnika do zrozumienia koncepcji osoby ludzkiej. Ażeby osiągnąć ten zamiar, Autor zwraca najpierw uwagę na doświadczenie istnienia, które jest fundamentalnym doświadczeniem i wyprzedza wszelkie inne doświadczenia. Każde bowiem doświadczenie zakłada istnienie tego, co doświadczane, jak i doświadczającego. Posługując się teorią aktu i możliwości oraz koncepcją substancji, autor wyjaśnia, czym jest byt, po to, by na tle ogólnej teorii bytu ukazać, kim jest osoba ludzka, substancja szczególnego rodzaju, w której w jedno splatają się duch i materia.

Filozoficzne wyjaśnianie świata i osoby ludzkiej wraz z jej wielorakimi działaniami – a więc osiągnięcie mądrości o charakterze praktycznym i teoretycznym – nie zamyka i tym razem „filozoficznego pielgrzymowania”. Marie-Dominique Philippe zwraca uwagę czytelnika na fakt istnienia rzeczywistości i stawia pytanie o rację tego faktu. Poszukując odpowiedzi na to pytanie, autor wprowadza nas w obszar mądrości teologicznej, albowiem istniejący świat, który sam w sobie nie ma racji swojego istnienia, skłania do uznania istnienia Bytu Pierwszego – Boga będącego Stworzycielem tego wszystkiego, co jest. Byt Pierwszy – Akt czysty sam jest istnieniem i poza sobą nie ma jakiegóż przyczyny swego istnienia. W swej strukturze jest bytem prostym, doskonałym nie zawierającym żadnego wewnętrznego złożenia, a przez to niezmiennym. Świat i człowiek stworzony z miłości przez Osobę Najwyższą partycypuje w Jej istnieniu, trwa utrzymywany Jej aktem istnienia. Bóg otacza świat Opatrznością, rządząc nim we właściwy sobie sposób bez naruszenia wolności stworzeń obdarowanych tym przymiotem.

Główne etapy dociekań filozoficznych zamyka refleksja krytyczna poświęcona intelektualnym czynnościom filozoficznego poznania oraz refleksja nad logiką pojętą jako narzędzie myśli filozoficznej.

ks. Wojciech Gretka SDB